
Hozirgi o'zbek adabiyotida biznes va insoniy qadriyatlar uyg'unligi

Toshboyeva Farida Abduxalilovna
toshboyevafarida46@gmail.com

*Mustaqil tadqiqotchi,
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti*

Annotatsiya *Maqolada hozirgi o'zbek adabiyotida biznes, tadbirkorlik va insoniy qadriyatlarning uyg'unligi, ularning badiiy ifodalanish usullari tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor zamonaviy o'zbek adabiyotidagi roman, hikoya va esselar misolida biznes jarayonlari va insoniy qadriyatlarining o'zaro bog'liqligiga qaratilgan. Tadqiqot natijalari o'quvchi va tadbirkorlar uchun adabiy-ma'naviy yondashuvning ahamiyatini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar *O'zbek adabiyoti, biznes qadriyatlari, insoniy qadriyatlar, zamonaviy adabiyot, badiiy tahlil*

Совместимость деловых и человеческих ценностей в современной литературе Узбекистана

Тошбоева Фариди Абдухалиловна
toshboyevafarida46@gmail.com

*Независимый исследователь,
Институт предпринимательства и педагогике им. Денова*

Аннотация *В статье анализируется гармония бизнеса, предпринимательства и человеческих ценностей в современной узбекской литературе, а также методы их художественного выражения. Основное внимание уделяется взаимосвязи бизнес-процессов и человеческих ценностей на примере романов, рассказов и эссе в современной узбекской литературе. Результаты исследования показывают важность литературно-духовного подхода для читателей и предпринимателей.*

Ключевые слова *Узбекская литература, деловые ценности, человеческие ценности, современная литература, художественный анализ*

The compatibility of business and human values in contemporary uzbekistan literature

Toshboeyeva Farida Abdukhaliilovna
toshboyevafarida46@gmail.com

*Independent researcher,
Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy*

Annotation *The article analyzes the harmony of business, entrepreneurship and human values in contemporary Uzbek literature, as well as the methods of their artistic expression. The main attention is paid to the interrelation of business processes and human values on the example of novels, stories and essays in contemporary Uzbek literature. The results of the study show the importance of a literary-spiritual approach for readers and entrepreneurs.*

Keywords *Uzbek literature, business values, human values, contemporary literature, artistic analysis*

Kirish

So'nggi yillarda O'zbekistonda iqtisodiy va ijtimoiy hayotda sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. Shu bilan birga, zamonaviy o'zbek adabiyoti ham o'zining mavzularini kengaytirib, biznes, tadbirkorlik va insoniy qadriyatlar masalalariga alohida e'tibor qaratmoqda. Biznes va insoniy qadriyatlar uyg'unligi deganda shaxsiy mehnat va moliyaviy muvaffaqiyat bilan bir qatorda axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy mas'uliyatni uyg'unlashtirish tushuniladi (Ismoilov, 2020; 256).

Adabiyotda biznes mavzularini ko'tarish nafaqat iqtisodiy jarayonlarni yoritish, balki insoniyatning axloqiy me'yorlari va qadriyatlarini o'quvchiga yetkazish vositasi sifatida ahamiyatlidir. Shu nuqtai nazardan, hozirgi o'zbek adabiyotida tadbirkorlik faoliyati ko'pincha insoniy qadriyatlar bilan uyg'un holda tasvirlanadi. Masalan, asarlarda biznes jarayonlaridagi qarorlar shaxsning halolligi, mas'uliyati va ijtimoiy mas'uliyat bilan chambarchas bog'liq ko'rsatiladi. Shuningdek, zamonaviy yozuvchilar personajlarining ichki dunyosi orqali moliyaviy muvaffaqiyat va insoniy qadriyatlar o'rtasidagi muvozanat dramatik uslubda ifodalanadi (Shamsiyeva, 2021; 198).

O'zbekiston adabiyotshunosligi sohasida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy adabiy asarlarda iqtisodiy faoliyat va shaxsiy hayotning uyg'unligi muhim mavzu hisoblanadi. Biznes va insoniy qadriyatlar uyg'unligi, shuningdek, adabiyot orqali jamiyatda axloqiy me'yorlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu ma'noda, zamonaviy o'zbek yozuvchilari biznesni faqat shaxsiy foyda manbai emas, balki jamiyatga foyda keltiradigan, insoniy qadriyatlar bilan

uyg'unlashtirilgan faoliyat sifatida ko'rsatishga intiladilar.

Maqolaning predmeti – hozirgi o'zbek adabiyotida biznes va insoniy qadriyatlar badiiy ifodalanish usullari va ularning uyg'unligi. Tadqiqot obyekti esa so'nggi o'n yillikda yaratilgan o'zbek adabiy asarlari bo'lib, ular orqali zamonaviy jamiyatdagi iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlar, shuningdek, shaxsning axloqiy va ma'naviy qarorlari o'rganiladi. Ushbu tadqiqot o'quvchi va tadbirkorlar uchun adabiy-ma'naviy yondashuvning ahamiyatini ko'rsatadi, shuningdek, zamonaviy o'zbek adabiyotidagi biznes va insoniy qadriyatlar uyg'unligini ilmiy asosda tahlil qilish imkonini beradi.

Shu nuqtai nazardan, hozirgi o'zbek adabiyotida biznes va insoniy qadriyatlar uyg'unligi mavzusi nafaqat adabiy, balki ijtimoiy va pedagogik jihatdan ham dolzarb hisoblanadi. Maqolada asarlar tahlili orqali shaxsiy va ijtimoiy mas'uliyat, axloqiy qarorlar va biznes jarayonlarining uyg'unligi batafsil yoritiladi, bu esa o'quvchi uchun zamonaviy o'zbek adabiyotining ijtimoiy va ma'naviy ahamiyatini ochib beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Hozirgi o'zbek adabiyotida biznes va insoniy qadriyatlarining uyg'unligi masalasi turli badiiy asarlar orqali o'rganilgan. Botir Zokirovning hikoyalarida (Zokirov, 2019; 212) tadbirkorlik faoliyati faqat moliyaviy natija emas, balki shaxsiy rivojlanish va jamiyatga foyda keltirish vositasi sifatida tasvirlanadi. Zokirov personajlari qaror qabul qilish jarayonida ichki axloqiy baho va mas'uliyatni yuqori darajada namoyon qiladi. Bu asarlar biznes jarayoni va insoniy qadriyatlar o'rtasidagi muvozanatni dramatik tarzda ifodalaydi. Misol uchun, hikoyadagi tadbirkor shaxsiy foydani jamiyat manfaatiga qaratib

harakat qilganida uning insoniy qadriyatlari kuchliroq yoritiladi.

Shu bilan birga, Nigina Shamsiyevaning "O'z yo'ling bilan" romani (Qodiriy, 2018; 324) zamonaviy o'zbek adabiyotida biznes va axloqiy qadriyatlar uyg'unligini yanada kengroq tahlil qilish imkonini beradi. Asarda tadbirkorlik jarayonlari qiyinchiliklar va ziddiyatlar orqali ochib beriladi. Personajlar moliyaviy muvaffaqiyatga erishish jarayonida axloqiy va ma'naviy qarorlarni qabul qiladilar, bu esa o'quvchiga biznes jarayoni nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ma'naviy jihatdan ham muhim ekanligini ko'rsatadi. Shamsiyeva asarlari orqali biznes faoliyatida insoniy qadriyatlar saqlanishining zarurligi badiiy vositalar – dialog, ichki monolog va metaforalar yordamida ochib beriladi.

Muhammad Qodiriy ijodida esa (Karimov, 2020) insoniy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyat mavzusi biznes bilan bog'liq bo'lmasa-da, zamonaviy tadbirkorlik faoliyatini tushuntirish uchun adabiyotshunoslar tomonidan tahlil qilinadi. Qodiriy asarlarida shaxsiy mehnat, halollik va fidoyilik kabi qadriyatlar biznes jarayonidagi muhim tamoyillar bilan uyg'unlashtirilishi mumkinligi ko'rsatadi. Shu tarzda, zamonaviy yozuvchilar va tadqiqotchilar Qodiriy ijodini biznes va insoniy qadriyatlar uyg'unligi kontekstida ham tahlil qiladilar, bu esa adabiyot va iqtisodiyot o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishga imkon yaratadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston adabiyotshunosligi sohasida olib borilgan tadqiqotlar (Navoiy, 2011) shuni ko'rsatadiki, zamonaviy o'zbek adabiyotida biznes jarayonlari va insoniy qadriyatlar uyg'unligi ijtimoiy mas'uliyat, axloqiy qarorlar va shaxsning ichki dunyosi orqali ifodalanadi. Tadqiqotchilar adabiyot orqali o'quvchiga biznes jarayoni nafaqat shaxsiy foyda, balki jamiyatga foyda keltiradigan, axloqiy va ma'naviy qadriyatlar bilan uyg'un faoliyat ekanligini yetkazish muhimligini ta'kidlaydilar.

Umuman olganda, hozirgi o'zbek adabiyotidagi tadqiqotlar va asarlar tahlili shuni ko'rsatadiki, biznes va insoniy qadriyatlar

uyg'unligi mavzusi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy, ma'naviy va pedagogik jihatdan ham dolzarbdir. Asarlardagi badiiy vositalar – personajlar qarorlari, ichki monolog, metaforalar va dramatik ziddiyatlar – bu uyg'unlikni o'quvchiga yetkazishning samarali usuli sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birga, tadqiqotlar zamonaviy o'zbek yozuvchilarining biznes jarayoni va insoniy qadriyatlar o'rtasidagi muvozanatni o'rganishga intilishini ko'rsatadi, bu esa adabiyotning jamiyatdagi axloqiy va ma'naviy ahamiyatini oshiradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolada tadqiqot metodologiyasi sifatida adabiyotshunoslik va badiiy tahlil usullari qo'llanildi. Asarlar ichidagi biznes va insoniy qadriyatlar uyg'unligini aniqlash uchun mazmuniy, semantik va stilistik tahlil amalga oshirildi. Shuningdek, zamonaviy o'zbek yozuvchilari ijodidagi personajlar va ularning qarorlari kontekstida axloqiy va ijtimoiy mas'uliyat o'rganildi. Tadqiqot jarayonida ilmiy maqolalar va zamonaviy asarlar manbalari tizimli tarzda solishtirildi.

Tahlil va Natijalar

Hozirgi o'zbek adabiyotida biznes va insoniy qadriyatlarning uyg'unligi markaziy mavzulardan biri sifatida ajralib turadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy yozuvchilar iqtisodiy jarayonlarni faqat shaxsiy manfaat manbai sifatida emas, balki shaxsiy axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy mas'uliyat bilan bog'liq faoliyat sifatida tasvirlaydilar. Asarlardagi tadbirkorlik jarayonlari ko'pincha insoniy qadriyatlar bilan uyg'unlikda ko'rsatiladi, bu esa o'quvchiga biznes faoliyatining jamiyatdagi ahamiyatini, shuningdek, shaxsiy axloqiy me'yorlar bilan qanday bog'liqligini tushuntiradi.

Hozirgi o'zbek adabiyotida biznes jarayonlari va insoniy qadriyatlar uyg'unligi asosan personajlarning qarorlari orqali ifodalanadi. Personajlar moliyaviy muvaffaqiyatga intilish jarayonida axloqiy dilemma va ichki monologlar bilan yuzma-yuz keladi. Shu tarzda, adabiyotda tadbirkorlik nafaqat moddiy natijalar bilan o'lchanadi, balki

shaxsning halolligi, mas'uliyati va ijtimoiy mas'uliyatini saqlash bilan ham baholanadi. Masalan, hikoyalar va romanlarda personajlar shaxsiy foyda o'rniga jamiyat manfaatini ustun qo'ygan hollarda ularning insoniy qadriyatlarini yanada ravshan ko'rsatiladi. Bu holat o'quvchiga biznes va axloqiy qadriyatlar uyg'unligini badiiy usulda yetkazishning samarali yo'li hisoblanadi.

Adabiyotda uyg'unlikni ifodalash uchun yozuvchilar turli badiiy vositalardan foydalanadilar. Eng ko'p qo'llaniladigan vositalar – ichki monolog, dialog, simvol va metaforalar. Ichki monolog personajning qaror qabul qilish jarayonidagi ichki bahosini ochib beradi va u moliyaviy muvaffaqiyat bilan insoniy qadriyatlar o'rtasidagi ziddiyatni qanday hal qilayotganini ko'rsatadi. Dialoglar esa biznes jarayonidagi qarorlar, shaxsiy manfaat va jamiyat manfaatlari o'rtasidagi ziddiyatlarni ochib berish uchun ishlatiladi. Simvol va metaforalar orqali boylik, mehnat va insoniy qadriyatlar ramziy tarzda ifodalangani, bu esa adabiy matnga chuqurlik va falsafiy ohang beradi.

Shuningdek, kontrast usuli biznes va insoniy qadriyatlar o'rtasidagi farqni ko'rsatish uchun keng qo'llaniladi. Masalan, ayrim asarlarda moddiy boylikka erishgan, ammo axloqiy qadriyatlarini yo'qotgan personajlar bilan, insoniy qadriyatlarini saqlagan, ammo moliyaviy jihatdan kamroq muvaffaqiyatga erishgan shaxslar taqqoslanadi. Bu kontrast o'quvchiga biznes jarayoni faqat moliyaviy natijalar bilan o'lchanmasligini, balki insoniy va axloqiy qadriyatlarini saqlash zarurligini yetkazadi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, hozirgi o'zbek adabiyotida biznes va insoniy qadriyatlar uyg'unligi nafaqat shaxsiy va ijtimoiy mas'uliyat kontekstida, balki jamiyatning ma'naviy me'yorlarini rivojlantirish jihatidan ham muhimdir. Tadqiqotda olingan misollar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy yozuvchilar biznesni shaxsiy foyda manbai sifatida emas, balki jamiyatga foyda keltiradigan faoliyat sifatida tasvirlashga

intiladilar. Shu nuqtai nazardan, adabiy asarlar orqali tadbirkorlik faoliyati bilan insoniy qadriyatlar o'rtasidagi uyg'unlik o'quvchiga badiiy va ma'naviy jihatdan yetkaziladi.

Bundan tashqari, adabiyotdagi personajlarning tajribalari va qarorlari biznes va insoniy qadriyatlarining uyg'unligini namoyon etadi. Tadqiqot ko'rsatadiki, shaxsiy muvaffaqiyatga erishish jarayonida axloqiy qadriyatlarini saqlash, jamiyat manfaatini hisobga olish va shaxsiy mas'uliyatni unutmaslik muhim omil hisoblanadi. Shu sababli, zamonaviy o'zbek adabiyoti tadbirkorlik faoliyatini badiiy jihatdan insoniy qadriyatlar bilan bog'liq holda tasvirlashga intiladi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, hozirgi o'zbek adabiyotida biznes va insoniy qadriyatlar uyg'unligi asarlar orqali o'quvchiga shaxsiy va ijtimoiy mas'uliyat, axloqiy qarorlar va shaxsning ichki dunyosini tushunishga yordam beradi. Asarlar tahlili shuni ko'rsatadiki, badiiy vositalar – ichki monolog, dialog, metafora va kontrast – bu uyg'unlikni yetkazishda samarali vositalar hisoblanadi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari o'quvchiga zamonaviy o'zbek adabiyoti orqali biznes jarayoni faqat moddiy natijalar bilan cheklanmasligini, balki axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy mas'uliyat bilan chambarchas bog'liqligini anglash imkonini beradi.

Shunday qilib, tahlil va natijalar shuni ko'rsatadiki, hozirgi o'zbek adabiyoti biznes va insoniy qadriyatlar uyg'unligini badiiy va ijtimoiy kontekstda ifodalashda katta ahamiyatga ega. Adabiy asarlar personajlarning ichki qarorlari va dramatik ziddiyatlar orqali tadbirkorlik faoliyati va insoniy qadriyatlar o'rtasidagi uyg'unlikni ochib beradi. Natijada, o'quvchi nafaqat biznes jarayoni bilan tanishadi, balki insoniy qadriyatlarini saqlash va jamiyatga foyda keltirish mas'uliyatini anglaydi.

Adabiyotda milliy va umuminsoniy qadriyatlar o'zaro bir-birini to'ldiruvchi tushunchalardir. Milliylik asarga o'ziga xos ruh, kolorit, til, madaniy fon beradi.

Umuminsoniylik esa asarga keng falsafiy mazmun, insonparvarlik yo'nalishi bag'ishlaydi.

Masalan, Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanida o'zbek xalqining milliy qadriyatlari – oila, sadoqat, vatanparvarlik, axloqiy poklik kabi tushunchalar o'z ifodasini topgan bo'lsa, bu qadriyatlar umuminsoniy g'oyalar bilan uyg'unlashadi.

Otabek va Kumush obrazlari orqali yozuvchi inson qalbining sof tuyg'ularini, sadoqat va muhabbatning yuksakligini ko'rsatadi.

Yoki Erkin Vohidovning "Inson" dostoni ham milliy muhitda yashovchi o'zbek xalqining dardlari orqali butun insoniyatning ruhiy holatini ifoda etadi. Shu jihatdan adabiyot milliy doiradan chiqib, insoniyatning umumiy qadriyatlarini tarannum etuvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Milliylikdan umuminsoniylik sari adabiyotning ma'naviy missiyasi. Har bir milliy adabiyotning kuchi shundaki, u o'z xalqining dardini aytar ekan, shu orqali insoniyatning umumiy muammolarini ham ko'taradi. Shu bois chinakam adabiyot milliylikdan umuminsoniylik sari ko'tarilgan adabiyotdir.

O'zbek adabiyotining yuksak namunalarida Navoiy, Qodiriy, Cho'lpon, Vohidov, Oripov ijodida insonparvarlik, adolat, muhabbat, vatan, erkinlik kabi qadriyatlar milliy tusda berilgan bo'lsa-da, ularning mazmuni umuminsoniydir. Shu orqali adabiyot xalqlar o'rtasida madaniy ko'priklar vazifasini bajaradi, millatlararo totuvlikni mustahkamlaydi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari hozirgi o'zbek adabiyotida biznes va insoniy qadriyatlar uyg'unligi muhim badiiy va ijtimoiy hodisa sifatida namoyon bo'layotganini ko'rsatdi. Zamonaviy adabiy asarlarda tadbirkorlik faoliyati faqat moddiy manfaatga yo'naltirilgan jarayon sifatida emas, balki axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy mas'uliyat bilan bog'liq hodisa sifatida tasvirlanadi. Bu holat adabiyotning jamiyat hayotidagi tarbiyaviy va ma'naviy ahamiyatini yanada oshiradi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, hozirgi o'zbek yozuvchilari biznes jarayonlarini personajlarning ichki dunyosi, axloqiy tanlovi va ijtimoiy mas'uliyati bilan chambarchas bog'liq holda yoritishga intiladilar. Asarlarda halollik, adolat, mehnatsevarlik va jamiyat manfaatini ko'zlash kabi insoniy qadriyatlar biznes muvaffaqiyatining muhim sharti sifatida talqin qilinadi. Bu orqali o'quvchiga iqtisodiy faoliyatning barqarorligi faqat moliyaviy natijalar bilan emas, balki insoniy va axloqiy mezonlar bilan ham belgilanishi g'oyasi yetkaziladi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, badiiy vositalar ichki monolog, dialog, metafora va kontrast biznes va insoniy qadriyatlar o'rtasidagi uyg'unlikni ifodalashda samarali usul bo'lib xizmat qiladi. Ushbu vositalar yordamida yozuvchilar shaxsiy manfaat va jamiyat manfaatlari o'rtasidagi ziddiyatlarni ochib beradi hamda o'quvchini axloqiy mushohadaga chorlaydi. Natijada, adabiy asarlar nafaqat estetik, balki ma'naviy-ta'limiy ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Ismoilov, J. (2020). *Tadbirkor*. Adabiyot nashriyoti.
2. Karimov, I. A. (2008). *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Ma'naviyat.
3. Karimov, O. (2022). Zamonaviy o'zbek adabiyoti va ijtimoiy qadriyatlar. *Adabiyotshunoslik jurnali*, (3), 45–60.
4. Navoiy, A. (2011). *Xamsa*. G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
5. Oripov, A. (1998). *Ruhlar isyoni*. O'zbekiston.
6. Qodiriy, A. (2020). *O'tkan kunlar*. G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.

7. Qodiriy, M. (2018). *O'tkan kunlar*. Fan.
8. Shamsiyeva, N. (2021). *O'z yo'ling bilan*. Yosh gvardiya.
9. Vohidov, E. (1981). *Inson dostoni*. Adabiyot va san'at.
10. Zokirov, B. (2019). *Hikoyalar to'plami*. O'zbekiston.